

**Besættelsestidshistorisk selskab
for
Thy og Vester Hanherred**

Nyhedsblad nr 53

August 2008

Bestyrelsen

Formand:	Erik Ansø	97991054
Næstformand:	Erik Andersen	97933536
Sekretær:	Tage nordensgaard	97982125
Kasserer:	Jens C Grud Sørensen	97961656
Medlem:	Knud Arne kristensen	97936444
Suppleant:	Jens Andersen	97961736
Revisor:	Esben Kaagaard	97926820
Revisorsup.:	K Starch Lauritsen	97923292

www.bsth.dk

Selskabets formål er:

At fremme interessen for forskning i besættelsestidens historie i Thy og Vester Hanherred.

- At holde forbindelse mellem personer og grupper i området, der arbejder med parallelle problemer indenfor besættelsestidens historie i Thy og Vester Hanherred.
- At søge den lokale besættelsestidshistorie formidlet til befolkningen gennem tæt samarbejde med museer og lokalhistoriske arkiver.
- At udgive et nyhedsbrev med nyt om arbejdet i Selskabets regi og om dets resultater.

Redaktør og web-master: jens@grud-s.dk

Nødlanding ved Rosvang i 1945

af Henning Skov

Det nødlandede tyske transportfly på marken ved Rosvang, fotograferet 6. maj 1945 af Henning Skov.

Mysteriet vedrørende det tyske transportfly af typen JU-352, der en af de første dage i maj 1945 landede på marken ved Rosvang, er nu opklaret. Jeg fotograferede dengang det omtalte fly kort efter landingen og gemte derefter billederne bort. I sommeren 1978 dukkede de op igen i forbindelse med en oprydning, og jeg fik da tanken, at det kunne være historisk interessant at finde ud af, hvor flyet kom fra, og hvem de ombordværende var. Da det danske politi ikke var i funktion på det tidspunkt, landingen fandt sted, havde jeg i første omgang ikke anden mulighed end at søge oplysninger hos den lokale befolkning. Derfor skrev jeg en illustreret artikel om hændelsen kort efter, at jeg havde fundet billederne. Jeg bad om, at personer, der eventuelt lå inde med oplysninger, ville sætte sig i forbindelse med mig. Artiklen blev bragt i Thisted Dagblad den 23. august 1978, jeg beskrev heri det konkrete hændelsesforløb. I følge en karl der arbejdede på marken i nærheden af landingsstedet, var der - foruden flyets besætning også en dansktalende dame ombord. Hun havde fortalt ham, at hun stammede fra Frederikshavn. I artiklen udtrykte jeg formodning om, at flyet kom syd fra med kurs mod nord, samt at landingen havde fundet sted på grund af mangel på brændstof. Sidstnævnte antagelse byggede på den kendsgerning, at flyet ikke brød i brand, da det et par dage efter landingen blev beskudt af allierede jagerfly. Begge disse formodninger er nu blev bekræftet, hvilket vil fremgå af det

følgende.
Få dage efter avisartiklens offentliggørelse modtog jeg en uhyggelig beretning fra en dame i Kallerup. Hun fortalte i et ledsagende brev, at hun i 1945 var 18 år gammel og oplyste iøvrigt følgende:

Angående artiklen i Thisted Dagblad om flyet ved Rosvang vil jeg gerne fortælle en uhyggelig oplevelse, som min morbroder og jeg havde den 4. maj 1945 om formiddagen, og som vi var sikre på havde forbindelse med det tyske fly. Vi var i færd med at køre kridt i marken med hestevogn og standsede ved et tæt fyrrekrat i den nordlige ende af Hornstrup mark. Pludselig blev vi opmærksomme på, at der var mennesker inde mellem træerne, en dansktalende kvinde hulkede hjerteskræende, og nogle mænd talte på tysk. Vi forstod ikke, hvad der foregik. Damen klagede sig og sagde hele tiden, lad være, og min morbroder gik hen mod træerne for at se, hvad der var på færde. Jeg blev tilbage for at holde hestene. Men i det samme skød tyskerne vildt i alle retninger, og kvinden tav med en underlig halvkvalt lyd, kuglerne fløj også ind mellem egerne på hestevognens hjul, og det var et under, jeg ikke blev ramt. Min morbroder kom løbende tilbage og var helt hvid i hovedet. Vi kørte fra stedet i galop og var så chokerede, at vi intet kunne spise den dag.

Nogle få dage efter gik vi tilbage til stedet og havde da vor hund, en Rottweiler, med. Da vi nåede fyrrekrattet, hvor tyskerne havde været, fandt vi bl.a. nogle mursten, der lå i en firkant - måske anvendt som ildsted - en del sodavandsflasker og et herreslips. Vi satte begivenhederne i forbindelse med flyveren på Rosvang, men vidste jo ikke, hvor vi skulle henvende os og fortælle om vor uhyggelige oplevelse, men den dag i dag tror jeg, at det var de mennesker, der var ombord, og efter at have læst artiklen i avisen, kunne jeg ikke lade være at skrive til Dem. Jeg sendte denne beretning til Thisted Dagblad, hvori den blev offentliggjort den 29. august, og ventede herefter spændt på

Det tyske transportfly Ju-352 efter landingen ved Rosvang en af de første majdage i 1945.

Foto: Henning Skov

yderligere reaktioner, men der kom ingen. Som et sidste forsøg på at løse gåden, sendte jeg materialet til Frederikshavn Avis, idet der - som tidligere nævnt - skulle have været en kvinde, der stammede fra Frederikshavn, ombord i det tyske fly. Samtidig satte jeg mig i forbindelse med rigspolitiets eftersøgningstjeneste på den baggrund, at en forbrydelse kunne have fundet sted, og dersom den uhyggelige beretning omhandlede de ombordværende fra det tyske fly, ville der måske - ved en eftersøgning sat i værk, da politiet lige efter befrielsen atter trådte i funktion - have været mulighed for at løse mysteriet ad den vej, men resultatet af min forespørgsel var negativt.

Artiklen blev - i stor opsætning - bragt i Frederikshavn Avis den 4. september. Jeg ventede i dagene derefter, men atter forgæves, og så opgav jeg at fortælle yderligere i sagen, som jeg herefter afskrev som uløselig.

Så indtraf der imidlertid noget ganske uventet, Den 4. november - altså to måneder efter, at min artikel havde været i Frederikshavn Avis - modtog jeg et brev fra en fru Aase Krogh. Hun indledte med følgende:

'Jeg er den kvinde, der var ombord i det tyske fly, der landede i Thy i maj 1945'!

Hun havde fået sendt artiklen fra en slægtning i Frederikshavn og besluttede, efter nogen tids overvejelser, at sætte sig i forbindelse med mig. Hun oplyste sit telefonnummer i brevet og gennem en

Aase Krogh og Arthur Kührt fotograferet i Lübeck 1943. De var forlovet, men blev ikke gift og gled fra hinanden, da krigen var forbi. Aase Dürke Krogh døde 2. december 1989. Hendes sidst kendte adresse var Stormgade 14 i København.

række samtaler har jeg sammenstykket hendes beretning om hændelsesforløbet.

Aase Krogh er i dag 69 år. Hun er født på Horsenseggen, men konfirmeret i Frederikshavn, hvortil familien flyttede. Hun arbejdede under krigen som servitrice på en restaurant i Lübeck, hvor hun lærte en tysk pilot at kende. Hans navn var Arthur Kührt, og bekendtskabet udviklede sig til en forlovelse. Aase Krogh's beretning begynder i de første måneder

af 1945. Krigen nærmede sig sin afslutning, og sårede tyske soldater kom i stigende antal til Lübeck fra østfronten, et trøstesløst syn. Mange var simpelthen forbundet med avispapir, forholdene udviklede sig efterhånden til kaos, og de russiske tropper rykkede i voksende tempo fremad mod vest. Tyskerne nærede en sand rædsel for russerne, og Arthur Kührt traf i krigens sidste dage beslutning om at flygte sammen med sin forlovede. De ville forsøge at nå til Frederikshavn. Her var de i hvert fald sikre på at få noget at spise, hvilket næsten var umuligt i Tyskland, hvor forsyningssituationen var total kaotisk. En dag i slutningen af april tog Arthur Kührt og Aase Krogh af sted til flyvepladsen udenfor Lübeck. De måtte cykle derud, fordi samtlige transportmidler, der endnu fungerede, var forbeholdt sårede og flygtninge. Ude på flyvepladsen lykkedes det at finde såvel en anden-pilot som en navigatør, og hen på eftermiddagen lettede flyet med kurs mod

Arthur Kührt i flyveruniform 1944.

øen Fehmern, hvortil de ankom i god behold. Her opholdt de sig i fem døgn, næsten hele tiden i beskyttelsesrum, da flyvepladsen uafslædig blev angrebet af allierede fly.

Om morgenen på sjattedagen sammenkaldte flyvepladsens kommandant de forskellige besætninger og stillede dem ganske frit. Det var klart for alle, at krigens afslutning var umiddelbart forestående, og han gav tilladelse til, at den smule brændstof, der end nu fandtes på pladsen, måtte fordeles ligeligt blandt dem. Der ville forsøge at slippe bort. Arthur Kührt besluttede at vove forsøget og flyve mod nord op over Danmark i håb om at nå til Frederikshavn hvor tyskerne under krigen havde anlagt en flyveplads. Ombord var foruden hans forlovede, andenpiloten og navigatøren også to andre militærpersoner, der ønskede at komme

Arthur Kührt i cockpittet på sit fly. Til venstre i billedet ses ansigterne af et par af besætningsmedlemmerne.

bort. Startens forløb var meget dramatisk. Af flyets tre motorer lykkedes det kun at få de to til at fungere, og dertil kom at et andet transportfly, der startede umiddelbart før hans eget fly skulle afsted, blev skudt ned af en engelsk jager straks efter, det var kommet i luften.

Situationen var desperat, og Arthur Kührt bestemte sig til straks at starte på de to motorer. Efter starten blev flyet beskudt og truffet bl.a. i vingerne, men manøvrering var alligevel mulig, da ingen vitale dele blev ramt og det lykkedes at slippe bort i nordlig retning i meget lav højde. Der skete kort efter, at flyet var kommet i luften det meget uheldige, at kortet der navigeredes efter, blæste ud af et

af førerkabinens sidevinduer, da navigatøren åbnede det for bedre at kunne orientere sig, og der var derefter ingen anden mulighed end at flyve videre mod nord på bedste beskub.

Aase Krogh har berettet, at de fløj så lavt, at hun var i stand til at læse teksten på mange forretningsskilte. På grund af det tabte kort besværliggjordes navigeringen, flyet kom på en for vestlig kurs, og på et tidspunkt begyndte dets motorer at sætte ud, fordi beholdningen af brændstof var ved at være opbrugt. Situationen var kritisk en omgående nødlanding var påkrævet, og Arthur Kührt fik øje på en stor jævn mark, hvis geografiske placering han først senere blev klar over, Begge motorer hakkede nu så slemt, at det kun var et spørgsmål om sekunder, før de helt ville standse, og han indledte nødlandings-proceduren. I førerkabinen var der foruden Arthur Kührt selv, andenpiloten, navigatøren og Aase Krogh, i alt fire personer. Da flyet sidst havde været anvendt til transport af sårede fra østfronten, var der ingen stole i passagerkabinen, kun en del halm på gulvet, hvilket også ses tydeligt på det billede, jeg senere tog af flyets indre. Arthur Kührt skreg i desperation, at alle skulle holde fast og i næste nu ramte flyet jorden, hvor det efter nogle stærke rystelser sank dybt ned i græstæppet og blev svært beskadiget. I førerkabinen klamrede de fire personer sig fast og slap uskadt fra den hårde landing, medens de to mænd, der opholdt sig i flyets passagerkabine, blev slynget ind mod væggen til førerkabinen, da de jo intet havde at klamre sig til, og de blev slemt forslået. Efter landingen blev samtlige ombordværende interneret i Seefliegerhorst Dragsbæk, hvor tyskerne havde haft en base for vandfly. Efter nogle dages forløb overførtes de til flyveplads Aalborg Vest, hvor de to piloter - under engelsk kontrol - fik til opgave at flyve tyske maskiner, der fandtes på pladsen, til Tyskland. I den periode, dette foregik, havde Aase Krogh en stilling i huset hos en familie i Aalborg. Hun så ikke meget til sin forlovede, de ligesom gled fra hinanden. På et noget senere tidspunkt besluttede de at skilles og gå hver til sit, men hun har imidlertid fortalt mig mange af de spændende oplevelser, Arthur Kührt havde under krigen, bl.a. var han fører af det sidste transportfly der undslap fra den omringede sjette tyske arme i den russiske by, Stalingrad. Denne arme var under kommando af general von Paulus og talte oprindeligt 330.000 mand, men i november 1942 rykkede enorme russiske styrker frem, og slaget, der senere er betegnet som et afgørende vendepunkt i anden verdenskrig, tog sin begyndelse. Den tyske hær i Stalingrad var i forvejen udmattet af sult og kulde og general Paulus anmodede Hitler om tilladelse til tilbagetrækning mod vest, men Hitler befalede, at byen skulle holdes for enhver pris, og om nødvendigt skulle der kæmpes til sidste mand. Den

Et fly af typen JU 352 Herkules fotograferet på en flyveplads i Tyskland. Foto: Rudolf Reichardt.

desperate kamp fortsatte. i løbet af kort tid blev Stalingrad omgættet af store russiske styrker i en kæmpemæssig knibtangsoperation, og byen var således fuldstændig afskåret fra omverdenen. Det tyske luftvåben forsøgte en tid at undsætte den omringede hær med føde og materiel og i forbindelse hermed at borttransportere sårede tyske soldater og officerer, men denne luftbro fungerede kun i en kort periode, da de langsomt flyvende transportfly var et let bytte

Kabinen på JU 352 Herkules. Der er ingen stole, kun halm på gulvet. Arthur Kührt og Rudolf Reichardt fløj hårdt sårede tyske soldater ud af Rusland, bl.a. fra Stalingrad. Foto: Rudolf Reichardt.

for de russiske jagere. Den 31. januar 1943 kapitulerede general von Paulus, han havde da kun 100.000 mand tilbage af den oprindelige styrke på 330.000.

Efter mange besværligheder er det lykkedes mig at finde frem til Arthur Kührt, der stadig lever i bedste velgående. Han bor i Vesttyskland og arbejder indenfor flyvning. Jeg vil gerne skrive en historisk beretning på basis af hans oplevelser som pilot i det tyske luftvåben under krigen og har skrevet til ham derom og vedlagt de billeder, jeg i 1945 tog af hans fly efter nødlandingen. For nylig ringede jeg ham op og fik ved den lejlighed verificeret væsentlige punkter i Aase Kroghs beretning. Jeg venter nu spændt på at høre fra ham. Indtil da må jeg være glad for, at det efter 33 års forløb lykkedes mig at opklare mysteriet om det tyske transportfly, der en af de bevægede dage i begyndelsen af maj 1945 blev slået til vrag under en hasarderet nødlanding på marken ved Rosvang.

Vraget af det tyske transportfly på blokvognen på Rosvang gårdsplads. Manden med stråhatten er proprietær J. M. Støvring, damen med ryggen til er datteren Edel Støvring. Foto: Zonen.

Dette var Henning Skovs beretning, efterfølgende har det vist sig at der vare flere vidner til begivenheden, et af vore medlemmer, Anton Kusk, har flere billeder fra Rosvang i familiealbummet, og han har været så venlig at stille disse til rådighed. Desværre tillader pladsen ikke at vi kan bringe billederne i bladet, men de findes på www.bsth.dk. (red.)

...oooOooo...

14.9.2008 Avis Motion: BSTH er medarrangør af en bunkertur rundt på Hanstholm knuden 1300 – 1500, se i dagspressen.

...ooo0ooo...

Som det kan ses på bagsiden arrangerer BSTH en tur til Kryle, her bringes Jens Andersens (kendt fra TV) beretning, desværre har der ikke været plads til alle billeder der henvises til www.bsth.dk (red.)

Batteriets ildlederbunker, Regelbau 636a,
med rester af tysk kystsikring foran

Blækhus stadig stående på hylde

Kanonbunker og ildlederbunker

Rester af tysk kystsikring foran batteriet

Udgravning af en bunker på Houvig Strand

Af Jens Andersen

I slutningen af juni i år havde Museumscenter Hanstholm den helt enestående mulighed for at være med til at udgrave en bunker med næsten komplet inventar.

Under en vinterstorm havde havet fjernet sandet, som dækkede indgangene til fire mandskabsbunkere af typen Regelbau 501 på stranden ved Houvig. Helt uventet viste det sig, at alle fire bunkere rummede betydelige dele af det oprindelige inventar. Bedst bevaret var dog den næstsydligste af bunkerne. Den valgte Ringkøbing-Skjern Museum og Museumscenter Hanstholm at udgrave totalt for midler bevilget af Kulturarvsstyrelsen.

Bunkeren var næste komplet indrettet: Begge borde og alle ti skamler var stadig i mandskabsrummet. Fire træskabe stod på gulvet. I gasslusen sad et klappbord af træ. Der var to jernskabe og adskillige mindre hylder og småskabe samt et geværstativ og et stativ til udbrydningsværktøj. Køjerne var også stadig på plads ligesom ovn og ventilationsapparat. Så det var virkelig en stor tilfredsstillende at være med til at lave en ordentlig udgravning og dokumentation af bunkeren.

Godt nok var stort set alt inventar til stede i bunkeren endnu, men det stod altså ikke helt som, dengang bunkeren blev forladt. Bunkeren indholdt kraftigt præg af at have været udsat for sand, vand og salt i 63 år. Bevaringsforholdene var ikke så gode, for rummet havde kun stået delvist under vand. Den øverste del af træskabene, som ikke havde været under vand, var fuldstændigt udtørrede og havde nærmest foldet sig ud som palmer, mens den nedre del, som stadig stod under vand, var i rigtig god stand.

Hylde og skabe, som sad på væggen, var helt udtørrede, sprukne og sammenskrumpede.

Borde og skamler, madrasser og nedfaldne dele af skabe og hylde lå i en stor dyng på gulvet dækket af 20-30 cm vand og sand og sten (kommet ind gennem periskophullet), så det var nærmest som at være på en moseudgravning.

Af mere personlige fund kan nævnes: et lygtebatteri, tre epauletter, tre støvleknægter, tre blyanter, fem blækhus, fire frimærker, en komplet støvle, tre sko/støvlesåler, diverse flasker, diverse værktøj, skovle samt forskellige børster og koste m.m.m.

Vi kunne konstatere, at kun nogle få dele af indholdet i bunkeren var afmonteret. Filtrene fra ventilationsapparaterne var fjernet og lå på gulvet. Selve ventilationsapparatet var man begyndt at afmontere – to ud af fire bolte var fjernet. En enkelt af køjerne mangledes. Af telefonanlægget var de vigtigste dele fjernet, men noget lå igen på gulvet. Så vi har lige fra starten ment, at man blev afbrudt under arbejdet med tømningen.

Da udgravningen var afsluttet og vi gjorde op, hvad vi havde bjærget, opdagede vi noget, som gør, at jeg har omtolket begivenhederne lidt. En uidentificeret jernklump, som var rustet fast til en bordplade, viste sig nemlig at være en alarmklokke, som var en del af telefonanlægget. På samme bordplade havde vi fundet fem fastnøgler, en mejsel og en hammer (bordpladen var dækket af vand og mudder, så det var først muligt at se det samlede billede bagefter). At man har efterladt de afmonterede ting og sit gode værktøj i bunkeren, tyder på, at man er blevet afbrudt pludseligt i sit arbejde og ikke har kunnet vende tilbage. Bunkerens vægge bærer spor efter, at der i længere tid har stået mindst 1 m vand i den, så lige nu hælder vi til den tolkning, at der er kommet en stormflod, som har fyldt bunkeren med vand og indgangen med sand, så man ikke kunne komme og hente tingene.

Den udgravede bunker blev ekstra interessant af, at Bent Anthonisen havde kontakt til en af de soldater, som havde boet i bunkeren. Gerhardt Saalfeldt havde tilbragt sin tid i den fra januar til maj 1945, og efter udgravningen var afsluttet, fik han mulighed for at gense sin gamle bunker..

De bjærgede genstande ligger nu og venter på at blive konserveret, så de kan blive bevaret for eftertiden. Ringkøbing-Skjern Museum planlægger at lave en udstilling om fundene i efterårsferien.

Køjerne, ovnen, ventilationsapparatet og de store skabe var i for dårlig stand til, at det ville lønne sig at bjærge og konservere dem. De blev derfor stående i bunkeren, hvor man stadig kan se dem.

...ooo0ooo...

Dato: 16-18/5

Træf for Forummet Atlanthavsvolden.

Efter en pause på 5 år, var det atter tid til at, det nordvestlige Jylland skulle lægge jord til et bunkertræf. Forarbejdet påbegyndtes sidst i 2007, og det blev bestemt at området skulle være syd for Hanstholm, og med vægt på steder som man ikke lige kommer forbi normalt, altså ikke bare beton i massevis. Selve træffet forløb planmæssigt i dejligt solskin, og varmt hvor der var læ.

Der var 25-30 deltagere skiftende op og ned, og indkvartering var på Skinnerup vandrehjem, som varmt kan anbefales til en anden gang. Ud over 3 varierede indlæg lørdag aften, var programmet lørdag: Først Thisted See hvor pressen kom til stede, ved gennemsyn af den nyfundne sanitetsbunker ved Dragsbækcenteret. Så Fårtoft skinflyveplads, Øster Vandet depot, Klitmøller obs.post, Sdr. Vorupør Wassermann-S, Hundborg Bernhard sender og besøg hos Erik Andersen som fremviste sit værksted. Søndag morgen aftalte vi først næste års træf (som blev Aalborg), hvorefter vi drog til Stenbjerg, og derefter Lyngby, hvor vi også spiste frokost og sagde tak for denne gang. En del fortsatte dog programmæssigt til Dover Amm. depot.

Esben og Jens A. sled som guider, KA med teknikken og Jens G. sørgede for al økonomi og indkvartering. Jeg selv prøvede at holde tiderne, hvilket lykkedes i behersket omfang trods meget fløjten, og så ellers prøve at sige noget begavet en gang i mellem. Til trods for nogle økonomiske udsving til begge sider, balancerede arrangementet på en 25 øre, og den udgår endda til oktober. Jeg tør godt sige at samlet set var det et godt og vellykket arrangement, hvor der var noget for alle. En lille ting var, at nogle deltagere godt ville have lidt mere kortdata udleveret, ellers var det nu lutter positive tilbagemeldinger der er kommet her bagefter.

Aktiviteter i BSTH - efteråret 2008

- Lørdag den 6/9 går turen til Hovvig/Kryle hvor man i sommers opdagede de sensationelle 4 stk. 501 bunkere som stod med intakt indretning fra fortiden, noget som man ikke troede muligt, da der jo ellers altid er ryddet godt op. Bunkerne blev under stor mediebevågenhed, udgravet under ledelse af Jens Andersen, bistået af områdets specialist Bent Anthonisen, og finderens Tommy Cassøe. Alle 3 er til stede på turen.

Vi mødes på havnen i Thisted (ved Mc Donald) kl. 08:00, hvor vi organiserer samkørsel. Medbring madpakke, lygter etc.

- Søndag den 14/9 er der "Avismotion" hvor der som et af de mange indslag er rundtur på Bulbjerg kl. 14:00. Mødested P-plads Troldsting (Se dagspressen)

- I starten af november bliver der en udflugt til Silkeborg bad, hvor den tyske overkommando havde hovedkvarter i den sidste del af krigen, og hvor vi finder det fine museum i 622.eren og de specielle kommunikationsbunkere mm. Der kommer information nærmere, når turen falder helt på plads.

BSTH,s JULEAFSLUTNING

Søndag den 30/11 kl. 13:00, holder BSTH juleafslutning i Museumscenter Hanstholms lokaler. Nøjagtigt program følger senere, men det kan nævnes, at gløgg og æbleskiver vil være på programmet, og så håber vi at alle vil komme og se det nyrenoverede og nyopstillede M19 morteranlæg.

-

Med venlig hilsen Aktivitetsudvalget